

POLITIKY
EURÓPSKEJ ÚNIE

Zdravé
a udržateľné
životné
prostredie pre
budúce
generácie

Životné prostredie

Postupovať ďalej bez zmien
nie je možné

POLITIKY EURÓPSKEJ ÚNIE

Táto brožúra je súčasťou série publikácií, ktoré vysvetľujú, čo robí Európska únia v rôznych politických oblastiach, aké sú dôvody jej opatrení a aké výsledky dosiahla.

Publikácie z tejto série si môžete stiahnuť na tejto adrese:
http://europa.eu/pol/index_en.htm

OBSAH

Prečo potrebujeme environmentálnu politiku?	3
Ako EÚ rozvíja environmentálnu politiku?	5
Čo robí EÚ?	8
Cesta vpred	15
Ďalšie informácie	16

Ako funguje Európska únia
Európa 2020 – stratégia rastu EÚ
Zakladatelia EÚ
Bezpečnosť potravín
Boj proti podvodom
Colná únia
Dane
Digitálna agenda
Doprava
Energetika
Hospodárska a menová únia a euro
Hospodárska súťaž
Hranice a bezpečnosť
Humanitárna pomoc
Kultúra a audiovizuálna oblasť
Migrácia a azyl
Obchod
Opatrenia na ochranu klímy
Podnikanie
Poľnohospodárstvo
Regionálna politika
Rozpočet
Rozšírenie
Rozvoj a spolupráca
Rybné hospodárstvo a námorné záležitosti
Spotrebiteľia
Spravodlivosť, občianstvo, základné práva
Verejné zdravie
Vnútorný trh
Výskum a inovácie
Vzdelávanie, odborná príprava, mládež a šport
Zahraničné veci a bezpečnostná politika
Zamestnanosť a sociálne veci
Životné prostredie ✖

Politiky Európskej únie: Životné prostredie

Európska komisia
Generálne riaditeľstvo pre komunikáciu
Publikácie
B-1049 Brusel
BELGICKO

Rukopis dokončený v januári 2013

Fotografia na titulnej strane: © Jupiter Images

16 s. – 21 × 29,7 cm
ISBN 978-92-79-23964-9
doi:10.2775/51747

Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2013.

© Európska únia, 2013

Reprodukcia je povolená. Na akékoľvek použitie alebo reprodukciu jednotlivých fotografií je potrebné povolenie priamo od držiteľov autorských práv.

Prečo potrebujeme environmentálnu politiku?

Životné prostredie už zo svojej podstaty nepozná politické, právne a fyzické hranice, ktoré vytvoril človek. Preto, ak máme čeliť výzvam, ako sú suchá, povodne, znečistenie a ohrozenia bohatého európskeho prírodného kapitálu a biodiverzity, ktoré sa dotýkajú nás všetkých, spolupráca medzi krajinami EÚ, ako aj medzi EÚ a zvyškom sveta je nevyhnutná.

Základným cieľom environmentálnej politiky EÚ je zvýšiť prírodný kapitál, podporiť hospodárstvo založené na účinnom využívaní zdrojov a chrániť zdravie ľudí. Koordinovaná stratégia v oblasti životného prostredia v celej EÚ zabezpečuje súčinnosť a súdržnosť medzi politikami EÚ a vzhľadom na význam právnych predpisov v oblasti životného prostredia pre mnohé obchodné sektory zabezpečí rovnaké podmienky pre ich činnosť.

Dnešný vplyv ľudí na životné prostredie má veľký význam pre budúce generácie.

Mnoho ľudí berie životné prostredie na ľahkú váhu, ale tlak na obmedzené zdroje Zeme sa zvyšuje obrovskou rýchlosťou. Ak tento vývoj bude pokračovať, budúce generácie prídu o svoje právoplatné dedičstvo. Riešenie problému si vyžaduje kolektívne úsilie zo strany nás všetkých – občanov, podnikov, mimovládnych organizácií a orgánov na európskej, národnej, regionálnej aj miestnej úrovni. Aby naše snahy mali celosvetový dosah, musíme spolupracovať s medzinárodnými partnermi.

Cieľom tejto brožúry je poskytnúť prehľad politiky EÚ v oblasti životného prostredia, vysvetliť, ako sa vyvíjala, čo je jej súčasťou a ako by sa mohla v budúcnosti zmeniť.

Tlak zvyšujúceho sa dopytu

Naše správanie kladie na túto planétu obrovské požiadavky. Počas 20. storočia sa využívanie fosílnych palív celosvetovo zvýšilo dvanásťnásobne a vyťažilo sa 34-krát viac materiálnych zdrojov. Dopyt po potravinách, krmivách a vlákнинách by sa mohol do roku 2050 zvýšiť o 70 %. Ak budeme aj naďalej využívať zdroje súčasným tempom, na našu obživu budeme potrebovať viac než dve planéty.

Flexibilná stratégia

Hlavné environmentálne výzvy, ktorým čelí Európa, sa vyvíjali od počiatkov fungovania európskej environmentálnej politiky. V 70. a 80. rokoch minulého storočia bola zameraná na tradičné environmentálne témy, ako napr. ochrana druhov a zlepšenie kvality ovzdušia alebo vody znižovaním emisií znečisťujúcich látok. Teraz sa kladie dôraz na systematickejší prístup, ktorý zohľadňuje prepojenia medzi rôznymi témami a ich celosvetový rozmer. To znamená prechod od nápravy k predchádzaniu degradácie životného prostredia.

Tento prístup má zabezpečiť, aby ďalšie oblasti (poľnohospodárstvo, energetika, doprava, rybnárstvo, regionálny rozvoj, výskum, inovácie a vonkajšia pomoc) komplexne zohľadnili environmentálne dôsledky svojich politík a rozhodnutí o financovaní. Uplatňovanie tohto hľadiska zaistí koherentnejší prístup k environmentálnym výzvam a maximalizovanie synergických efektov.

Po viac ako štyroch desaťročiach tvorby politiky na úrovni EÚ je veľká časť nášho životného prostredia chránená súborom právnych predpisov EÚ. Realizácia týchto politík je však aj naďalej problematická. Predstavuje kľúčovú výzvu, ktorou sa treba zaoberať, s cieľom zabezpečiť plné výhody plynúce z týchto právnych predpisov pre všetkých. Nový environmentálny akčný program EÚ bude riešiť problém efektívnej realizácie environmentálnej politiky (pozri kapitolu „Cesta vpred“).

Životné prostredie a hospodárstvo v harmónii

Zjednodušene môžeme povedať, že environmentálny a hospodársky rozmer sa navzájom dopĺňajú ako dve strany tej istej mince. Ekologizácia hospodárstva znižuje environmentálne náklady prostredníctvom efektívnejšieho využívania zdrojov, pričom nové ekologické technológie a techniky vytvárajú pracovné miesta, dávajú nový impulz pre hospodárstvo a zvyšujú konkurencieschopnosť európskeho priemyslu.

Environmentálne a ekonomické aspekty dnes predstavujú dve strany jednej mince.

Stratégia rastu EÚ na nadchádzajúce desaťročie (Európa 2020) zaraďuje medzi hlavné prístupy efektívne využívanie prírodných zdrojov. Uznáva, že environmentálna politika môže prispieť k transformácii Európy na zdrojovo efektívne hospodárstvo založené na vedomostiach.

Napríklad môže posilniť odolnosť našich ekosystémov, z ktorých získavame potravu, čerstvú vodu, suroviny a iné výhody, a prispievať k produktivite a kvalite života pri súčasnom znížení výdavkov na verejné zdravie.

Medzinárodná spolupráca

Životné prostredie nekončí na hraniciach Únie. Vzduch, voda, moria a voľne žijúca zver nepoznajú žiadne hranice. Čím viac EÚ môže povzbudzovať susedné krajiny – a v ideálnom prípade celý svet – aby prijali prísne normy, tým lepšia bude kvalita nášho vlastného životného prostredia. Únia sa snaží dôkladne zabezpečiť, aby krajiny, ktoré do nej chcú vstúpiť, zosúladiли svoje vlastné environmentálne právne predpisy s týmito požiadavkami.

Úzko spolupracuje so susednými krajinami s cieľom motivovať ich, aby urobili to isté, a zohráva aktívnu úlohu v medzinárodných rokovaníach o udržateľnom rozvoji, biodiverzite a zmene klímy. Dlhodobý cieľ EÚ v oblasti environmentálnej udržateľnosti je jedným z miléniových rozvojových cieľov Organizácie Spojených národov.

Verejná podpora

Opatrenia Európskej únie na zlepšenie životného prostredia majú širokú verejnú podporu. Celoeurópsky prieskum verejnej mienky z polovice roku 2011 ukázal, že viac ako 90 % opýtaných považuje otázku životného prostredia za problém, ktorý sa ich osobne týka. Takmer deväť respondentov z desiatich podporuje financovanie EÚ na podporu ekologických činností a viac ako osem z desiatich súhlasí s názorom, že právne predpisy EÚ sú nevyhnutné na ochranu životného prostredia v ich krajine. Medzi najčastejšie vyjadrené environmentálne obavy patria znečistenie vody, vyčerpanie prírodných zdrojov a nárast odpadu.

Ako EÚ rozvíja environmentálnu politiku?

Hoci niektorí ľudia môžu považovať životné prostredie za okrajový problém, v skutočnosti sa nachádza v centre politik EÚ. Členské štáty podpisom Zmluvy o Európskej únii potvrdili svoj záväzok pracovať na dosiahnutí „vysokéj úrovne ochrany životného prostredia a zlepšení jeho kvality“ (článok 3, ods. 3), keďže architekti Európskej únie uznali dôležitosť čistého a zdravého životného prostredia. Zároveň ide o program, ktorý sa má presadzovať na medzinárodnej úrovni, vzhľadom na hlavný cieľ EÚ odstrániť chudobu v rozvojových krajinách prostredníctvom podpory udržateľného hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja.

Demokratické rozhodovanie

Proces tvorby právnych predpisov EÚ je vysoko demokratický. Skôr než Európska komisia predloží legislatívny návrh, vedie rozsiahle konzultácie, v rámci ktorých môžu vnútroštátne orgány, mimovládne organizácie, environmentálni odborníci a široká verejnosť vyjadriť svoje názory. Takáto verejná diskusia pomáha zabezpečiť, že návrhy zákonov vychádzajú zo širokého spektra názorov a solídnej platformy vedecky overiteľných údajov. Konzultácia pomáha nielen objasniť jednotlivé pohľady na vec, ale zároveň dáva zainteresovaným stranám pocit zodpovednosti za navrhovanú politiku.

Návrh právneho predpisu môžu zmeniť a doplniť vlády členských štátov prostredníctvom svojich ministrov v Rade a v reakcii na návrhy občanov v Európskom parlamente. Parlament aj Rada sa musia dohodnúť na presnom znení textu pred tým, ako ho formálne prijmú. K návrhu sa môžu vyjadriť aj ďalšie subjekty, ako je napríklad Výbor regiónov a Európsky hospodársky a sociálny výbor, podnikatelia, MVO, výskumní pracovníci a jednotlivci.

Niekedy konzultácie odhalia, že právne predpisy nie sú vhodné a namiesto nich sa použijú právne nezáväzné usmernenia a výmeny osvedčených postupov.

Spoľahlivé údaje

Politiky sa musia zakladať na spoľahlivých faktoch, ktoré objasňujú príčiny a vplyv zmeny životného prostredia tak, aby mohli byť navrhnuté príslušné opatrenia a stratégie. Väčšina týchto údajov pochádza z vnútroštátnych zdrojov a ich analýzu zabezpečuje Európska environmentálna agentúra, ktorá poskytuje vstupné údaje pre environmentálnu politiku EÚ.

Únia zaviedla rozličné programy na podporu rozvoja spoľahlivých a presných údajov a na zabezpečenie ich rozšírenia. Systém Copernicus, napríklad, kombinuje údaje z pozemných, námorných a leteckých monitorovacích staníc s využitím vstupných údajov získaných z družicového prieskumu Zeme. Cieľom je vytvoriť širokú škálu dátových súborov, ktoré sa potom využijú pri vytváraní politiky životného prostredia a jej realizácii.

Európska environmentálna agentúra

Európska environmentálna agentúra (EEA) zbiera údaje z jednotlivých členských štátov a vytvára z nich európske dátové súbory. Okrem toho vypracováva ukazovatele a správy o stave životného prostredia. Svoju činnosť začala v roku 1994 a sídli v Kodani.

Jej úlohou je pomôcť EÚ a jej členským štátom prijímať informované rozhodnutia o zlepšení životného prostredia a integrácii environmentálnych aspektov do hospodárskej politiky v prospech udržateľnosti a koordinovať Európsku environmentálnu informačnú a pozorovateľskú sieť.

Vykonávanie

Od 70. rokov minulého storočia EÚ prijala viac ako 200 právnych predpisov na ochranu životného prostredia. Ale samotné právne predpisy veľa neznamenajú, ak sa správne neuplatňujú a nepresadzujú. Teraz je výzvou účinne realizovať to, na čom sa členské štáty dohodli. To však nie je jednoduché, keďže rôzne úlohy vykonávajú rôzne subjekty od národných inšpektorov a súdov až po mimovládne organizácie a občanov uplatňujúcich svoje účastnícke práva.

Neuplatňovanie právnych predpisov v praxi má mnoho nepriaznivých dôsledkov. Ak sa dohodnuté normy neuplatňujú rovnomerne v celej únii, môže dôjsť k ohrozeniu základných cieľov v oblasti životného prostredia, k poškodeniu zdravia ľudí a vytvoreniu regulačnej neistoty v priemysle. Riadna implementácia však môže priniesť finančné výhody. Keby sa právne predpisy EÚ o odpade uplatňovali naplno, vytvorilo by sa 400 000 nových pracovných miest a ročné čisté náklady by sa znížili o 72 miliárd €.

Členské štáty sú zodpovedné za vykonávanie právnych predpisov EÚ v oblasti životného prostredia. Európska komisia preto prostredníctvom Európskeho súdneho dvora môže podniknúť právne kroky voči členskému štátu, ktorý nezabezpečí správne vykonávanie právnych predpisov. Takéto prípady porušenia pravidiel zvyšujú tlak na to, aby sa našli riešenia a v konečnom dôsledku môžu viesť k pokutám z dôvodu opakovaného nedodržania pravidiel EÚ.

Ale právne kroky sú vždy poslednou možnosťou. Európska komisia dáva prednosť pomoci členským štátom pri účinnom uplatňovaní. Ide o pomoc pri budovaní kapacít a finančnú podporu, využitie lepších poznatkov o stave životného prostredia, ako aj informácie o spôsobe, akým členské štáty plnia záväzky EÚ v praxi. Komisia odporučila všetkým krajinám zriadenie nezávislého vnútroštátneho odvolacieho orgánu, ako napr. ombudsman, aby mohol vybavovať sťažnosti verejnosti týkajúce sa životného prostredia.

Využitie trhu

Pri vypracúvaní environmentálnej politiky sa starostlivo hľadajú nákladovo efektívne spôsoby, ako chrániť a zlepšovať životné prostredie a zmierniť tlak na už aj tak obmedzené zdroje. To znamená, že sa prostredníctvom existujúcich ekonomických nástrojov poskytujú finančné stimuly na ochranu životného prostredia. V prípade absencie trhov môže stanovenie cieľov a zavedenie systémov limitov na obchodovanie s emisiami (cap-and-trade) pomôcť pri určovaní ceny za výroby, ktorá odráža ich skutočné environmentálne náklady. Dane a subvencie možno použiť aj ako stimuly alebo výstrahy, ktoré uľahčujú spoločnostiam a spotrebiteľom prijímať rozhodnutia s trvalejším účinkom. Medzi už existujúce opatrenia patria napr. poplatky za rúbanie/stínanie stromov alebo zneškodňovanie odpadu. Európska komisia by chcela postupne zrušiť nevhodné stimuly, ktoré podporujú používanie znečisťujúcich a energeticky náročných produktov a postupov.

Podpora ekologických inovácií

Ekologické inovácie predstavujú akúkoľvek formu inovácií, ktorých cieľom je výrazný a preukázateľný pokrok na ceste k dosiahnutiu udržateľného rozvoja tým, že znižujú vplyv na životné prostredie, posilňujú odolnosť voči environmentálnym tlakom, alebo dosahujú efektívnejšie a zodpovednejšie využívanie prírodných zdrojov.

Technológie a odvetvia, ktoré ich vyrábajú, už tvoria významnú časť hospodárstva EÚ. S výnimkou energie z obnoviteľných zdrojov však ekologické inovácie prenikli na trhy pomerne pomaly. Príčinou je neschopnosť zabezpečiť, aby trhové ceny presne odzrkadľovali environmentálne náklady a výhody týchto výrobkov. Okrem toho stále existujú stimuly a dotácie, ktorými sa podporujú neehospodárne postupy a nepružné ekonomické štruktúry.

Z programov EÚ je možné poskytnúť prostriedky na financovanie výskumu, inovácií a ekologických inovačných spoločností. Na povzbudenie širšieho využívania ekologických technológií EÚ podporuje zelené verejné obstarávanie, oceňovanie výrobkov vo vzťahu k ich životnému cyklu a zavádzanie environmentálnej značky.

Financovanie životného prostredia

Podpora pre environmentálne ciele je významnou súčasťou rozpočtu EÚ. Prepojením environmentálnej politiky s inými oblasťami politiky môže táto podpora vygenerovať 10 až 12 miliárd € dodatočných rozpočtových výdavkov ročne, napr. formou agroenvironmentálnych opatrení, podpory politiky súdržnosti, výskumu a inovácií.

Hlavným osobitným nástrojom EÚ na podporu environmentálnej politiky je finančný nástroj pre životné prostredie (LIFE), ktorý bol zriadený v roku 1992. Názov je odvodený zo začiatkových písmen francúzskeho názvu (L'Instrument Financier pour l'Environnement – finančný nástroj pre životné prostredie). V priebehu rokov LIFE posilnil svoje zameranie na zachovanie prírody a ochranu životného prostredia. Jeho prostriedky sa v súčasnosti využívajú na podporu politik určených na riešenie problémov, ako je napríklad pokles biodiverzity, strata biotopov, efektívne využívanie zdrojov a ochrana klímy.

Projekty programu LIFE, ktoré kladú dôraz na konkrétne iniciatívy, inovácie a šírenie osvedčených postupov na miestnej úrovni, pomohli zmeniť spôsob myslenia a konania politikov, zainteresovaných strán a verejnosti voči životnému prostrediu.

Čo robí EÚ?

Cieľom environmentálnej politiky je dosiahnuť rovnováhu medzi našimi potrebami rozvoja a využívaním prírodných zdrojov planéty, a splniť našu povinnosť zanechať zdravé dedičstvo budúcim generáciám.

Environmentálna politika tak predstavuje úsilie o udržateľný rozvoj. Odvetvia, ako sú priemysel, poľnohospodárstvo, rybárstvo, doprava, energetika a územné plánovanie, majú značný vplyv na životné prostredie, no rovnako aj závisia od zdravých ekosystémov. Udržateľnosť znamená zabezpečiť, aby tieto odvetvia aj naďalej poskytovali potrebné služby bez toho, aby došlo k ohrozeniu prírody, od ktorej sme všetci závislí.

Ochrana životného prostredia je dôležitá pre budúcu prosperitu. Ak si chceme zabezpečiť dobrý život aj v budúcnosti, už teraz potrebujeme prijať rozhodné opatrenia na ochranu prírody. Musíme jej ponechať dostatočný priestor na obnovu, aby nám aj naďalej mohla poskytovať svoje dary, ako sú čisté ovzdušie či voda.

Efektívne využívanie zdrojov

Zdroje sú nevyhnutné pre fungovanie hospodárstva a životného prostredia. Ale časy, keď sme mohli využívať nadmernú ponuku lacných surovín, ktoré boli kľúčovým faktorom veľkého hospodárskeho pokroku v priebehu posledných dvoch storočí, sú preč.

Nárast počtu obyvateľstva a zvyšujúca sa životná úroveň vplyvajú na zvýšenie dopytu a rast cien, čím sa zväčšuje nedostatok prírodných zdrojov nevyhnutných pre život, ako sú kovy, minerály a potraviny. Do konca nasledujúceho desaťročia môžu v rozvíjajúcich sa ekonomikách pribudnúť ďalšie dve miliardy ľudí s príjmami strednej vrstvy, ktorí sa budú snažiť o dosiahnutie porovnateľného životného štýlu, aký máme dnes my.

Aby bola Európska komisia schopná riešiť tieto problémy, za jednu z kľúčových otázok svojej politiky stanovila efektívnosť využívania zdrojov. Cieľom je vytvoriť viac hodnôt s nižšími vstupmi a využiť pri tom zdroje udržateľným a efektívnejším spôsobom počas ich

Recyklácia znižuje tlak na prvotné suroviny.

Sieť Natura 2000 pokrýva takmer 18 % územia EÚ a chráni druhy a biotopy v ich prirodzenom prostredí.

životného cyklu. Vyžaduje si to inovácie, zmeny vo výrobných a spotrebných modeloch a vhodné stimuly a cenové signály.

Koncom roka 2011 vlády členských štátov EÚ schválili plán pre Európu efektívne využívajúcu zdroje. Plán zdôrazňuje potrebu radikálnej zmeny v hospodárskom, politickom a osobnom správaní. Obsahuje míľniky v rôznych politických oblastiach, ktoré majú zabezpečiť, že do 40 rokov bude Európa hospodárstvom s vysokou životnou úrovňou s oveľa menším vplyvom na životné prostredie.

Potreba dosiahnuť efektívnejšie využívanie obmedzených zdrojov je témou, ktorá sa zapracúva do všetkých politík EÚ. Aby mohla Komisia v tomto procese pokračovať, vytvorila skupinu na vysokej úrovni zloženú z vnútroštátnych, európskych a medzinárodných politikov, zástupcov priemyslu a skúsených odborníkov z oblasti hospodárstva a životného prostredia.

http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm

Efektívne využívanie zdrojov

Cieľom efektívneho využívania zdrojov je oddeliť hospodársky rast od využívania zdrojov. Snahou je primäť hospodárstvo, aby dosahovalo vyššiu produktivitu s menšími zdrojmi, aby sa tak zabezpečila väčšia hodnota pri nižších vstupoch, s použitím zdrojov udržateľným spôsobom a minimalizovaním ich vplyvu na životné prostredie.

Biodiverzita

Jedným z ústredných cieľov európskej environmentálnej politiky je chrániť sieť života, ktorá nás obklopuje. Príroda čelí mnohým hrozbám na celom svete a biodiverzita – výraz, ktorý sa používa na zdôraznenie bohatstva prírodných vzťahov so všetkými ich druhmi a genetickou rozmanitosťou – zaznamenáva pokles na celej planéte. V snahe čeliť týmto hrozbám sa EÚ zaviazala zastaviť a zvrátiť stratu biodiverzity a ekosystémov do roku 2020.

Biodiverzita je sama osebe veľmi dôležitá, no poskytuje aj životne dôležitý tok tovaru, ako sú potraviny, vlákna, palivá a lieky, a vykonáva základné služby, ako napríklad regulácia klímy, protipovodňová prevencia, čistenie vody, opelenie a tvorba pôdy. Všetky sú potrebné na dosiahnutie hospodárskej prosperity, bezpečnosti, zdravia a kvality života.

EÚ prvýkrát prijala akčný plán pre biodiverzitu v roku 2006. Začiatkom roka 2011, len niekoľko mesiacov potom, čo sa na svetovom fóre v japonskej Nagoji dospelo k dohode o ambicióznom celosvetovom programe, dokončila aktualizáciu stratégie. Jej hlavným cieľom je zastaviť stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémov v EÚ do roku 2020, obnoviť ich v čo najväčšej miere a zvýšiť európsky príspevok k zastaveniu straty biodiverzity na celom svete.

Zdravé ekosystémy sú kľúčové pre biodiverzitu Európy.

Chránené oblasti

EÚ si je vedomá, že príroda nerešpektuje štátne hranice, preto uplatňuje dôležité právne predpisy týkajúce sa jej ochrany. Najskôr sa zamerali na ochranu voľne žijúcich vtákov, neskôr na mnohé ohrozené rastliny a živočíchy a ich biotopy. Svoje úsilie zavrášila vytvorením siete Natura 2000, celoeurópskej siete oblastí určených na ochranu druhov a biotopov v ich prirodzenom prostredí. Táto sieť pozostáva z viac ako 26 000 lokalít a je tak najväčšou na svete. V súčasnosti je sieť prakticky dokončená a pokrýva takmer 18 % územia EÚ, čo predstavuje rozlohu zodpovedajúcu veľkosti Nemecka, Poľska a Česka dokopy.

Iniciatíva Natura 2000 vychádza z toho, že ľudia sú neoddeliteľnou súčasťou prírody a mali by s ňou spolunažívať ako rovnocenní partneri. Jej cieľom nie je vylúčiť hospodárske činnosti, ale skôr ich obmedziť v záujme chrániť hodnotné druhy a biotopy. Financovanie siete Natura 2000 tvorí súčasť kľúčových politických oblastí EÚ. Najdôležitejšími z nich sú poľnohospodárstvo, najmä pokiaľ ide o rozvoj vidieka, agroenvironmentálne opatrenia a opatrenia v lesnom hospodárstve. Politika súdržnosti EÚ (ktorá podnecuje hospodársky rast v krajinách a regiónoch EÚ) zohráva významnú úlohu vo financovaní investícií, najmä v nových členských štátoch.

Program Natura 2000 podporuje zdravé ekosystémy, ktoré poskytujú cenné služby, ako napríklad čerstvá voda, zadržiavanie uhlíka, ochranu pred povodňami a eróziou pobrežia. Spoločná hodnota týchto služieb sa odhaduje na 200 – 300 miliárd € ročne, t. j. oveľa viac ako ročné náklady na riadenie siete vo výške približne 6 miliárd €.

Zvyšovanie informovanosti

Európska komisia sa usiluje o zvýšenie povedomia o životnom prostredí v mnohých smeroch. Hlavnou udalosťou roka je zelený týždeň v Bruseli, keď tisíce účastníkov diskutujú o kľúčových ekologických otázkach, ako sú biodiverzita alebo voda.

Komisia zároveň organizuje rôzne súťaže s ekologickou tematikou. Cena pre európske hlavné zelené mesto prezentuje starostlivosť a predstavivosť, s ktorou mestá v celej Európe pristupujú k ochrane životného prostredia. Ďalšie ocenenia sa udeľujú za mimoriadne príspevky podnikov, verejných orgánov a jednotlivých projektov k ochrane životného prostredia.

Hlavné zelené mestá

Na získanie titulu hlavné zelené mesto musí mesto trvalo dosahovať vysoké štandardy ochrany životného prostredia, musí sa zaviazat' k ďalším cieľom udržateľného rozvoja a slúžiť ako príklad iným.

Vítazi:

2010: Štokholm

2011: Hamburg

2012: Vitoria-Gasteiz

2013: Nantes

2014: Kodaň

http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/index_en.htm

Hospodárstvo EÚ využíva 16 ton materiálu na osobu ročne, z čoho sa tvorí 6 ton odpadu.

Environmentálna značka EÚ

Environmentálna značka EÚ identifikuje výrobky a služby, ktoré majú znížený vplyv na životné prostredie počas celého životného cyklu – od ťažby surovín po výrobu, používanie a zneškodnenie. Dobrovoľné označenie uznávané v celej Európe podporuje environmentálnu výnimočnosť založenú na kritériách, ktoré vypracovali vedci, mimovládne organizácie a zainteresované strany. K značke sa pripojilo už vyše 1 300 spoločností vyrábajúcich viac než 18 000 výrobkov. Zákazníci sa môžu na značku spoľahnúť, keďže každý výrobok kontrolujú nezávislí odborníci.

Ďalšie dôležité úspechy EÚ

Okrem dvoch horizontálnych oblastí politiky, ktorými sú efektívnosť zdrojov a ochrana biodiverzity, je Únia vysoko aktívna v osobitných environmentálnych otázkach.

CHEMIKÁLIE: Chemikálie sú základnou súčasťou nášho každodenného života. Niektoré však môžu vážne poškodiť ľudské zdravie a iné môžu byť nebezpečné, ak sa nesprávne používajú. Aby EÚ dokázala zabezpečiť bezpečnosť chemikálií, ochranu životného prostredia a podporila konkurencieschopnosť jedného z najväčších európskych odvetví, opiera sa o najmodernejšie právne predpisy o chemikáliách na svete – REACH (registrácia, hodnotenie, autorizácia a obmedzovanie chemikálií).

Všetky chemické látky vyrobené alebo dovezené do EÚ musí zaregistrovať Európska chemická agentúra v Helsinkách. Do roku 2018 budú musieť všetky chemikálie používané v EÚ spĺňať túto požiadavku. V opačnom prípade bude ich predaj v EÚ zakázaný. Zvlášť prísne pravidlá sa vzťahujú na najnebezpečnejšie výrobky.

Spoločnosti sú zodpovedné za hodnotenie a riadenie všetkých rizík súvisiacich s chemikáliami, ktoré používajú alebo predávajú v Únii, a za poskytovanie príslušných bezpečnostných pokynov zákazníkom o tom, ako sa s nimi musí zaobchádzať.

ODPAD: V hospodárstve EÚ na jednu osobu pripadá každoročne 16 ton materiálov, z čoho sa 6 ton premení na odpad, z ktorého polovica skončí na skládkach. Niekedy sa nedá vyhnúť odpadu. V takom prípade Európska komisia navrhuje opätovné použitie a recykláciu, čo môže byť cenným zdrojom. Dane z pozemných skládok a systémy platieb za odpad „pláť za to, čo vyhodíš“ môžu pomôcť splniť tento cieľ. Niektoré členské štáty už dosiahli miery recyklácie nad 80 % a prakticky odstránili skládky. Iné členské štáty však v tomto smere čaká ešte veľa práce.

Právne predpisy týkajúce sa osobitných položiek, ako sú napríklad odpad z elektrických a elektronických zariadení, balení, batérií a akumulátorov, alebo vozidiel po dobe životnosti, sa už uplatňujú a prispievajú k efektívnosti využívania zdrojov.

VZDUCH: Počas uplynulých 20 rokov sa EÚ podarilo znížiť mieru a počet znečisťujúcich látok. Napríklad emisie olova klesli približne o 90 %. Napriek dosiahnutému pokroku znečistenie ovzdušia spôsobuje každý rok mnoho predčasných úmrtí a Európania ho považujú za veľký environmentálny problém. Únia má pred sebou ešte dlhú cestu, aby splnila svoj cieľ a zabezpečila také úrovne kvality ovzdušia, ktoré nezapríčiňujú rast významných negatívnych vplyvov a rizík na ľudské zdravie a životné prostredie.

Európska komisia v súčasnosti vedie rozsiahle vyhodnocovanie politik EÚ o kvalite ovzdušia, pričom zohľadňuje najnovšie vedecké a nákladovo efektívne opatrenia, ktoré predloží do konca roka 2013.

VODA: V posledných desaťročiach EÚ zaviedla komplexnú politiku, aby zabezpečila kvalitu vody v Európe. Pôvodným zámerom bolo riešiť obavy o ohrozenie zdravia. Neskôr k nej pribudli opatrenia s cieľom riešiť vplyv na životné prostredie v hlavných odvetviach používajúcich vodu, ako poľnohospodárstvo, priemysel a domácnosti.

EÚ vo svojich najdôležitejších právnych predpisoch o vodných zdrojoch, rámcovej smernici o vode,

stanovuje požiadavky, aby boli všetky rieky, jazerá, pobrežné a podzemné vody do roku 2015 čisté. Členské štáty musia kontrolovať stav vôd a vypracovať plány na ich vyčistenie.

Ďalší európsky právny predpis, rámcová smernica o morskej stratégii, prijal koordinovaný prístup k riadeniu ľudských činností, ktoré vplývajú na morské prostredie. To si vyžaduje, aby sa vnútroštátne opatrenia začali prijímať od roku 2015, čo zabezpečí, že morský odpad nepoškodí pobrežné a morské prostredie. Cieľom je mať zdravé morské vody do roku 2020.

Plán Európskej komisie na ochranu vodných zdrojov Európy do roku 2020 a v období po ňom by mal pomôcť EÚ splniť jej ciele. Tento plán bude fungovať ako súbor nástrojov na zlepšenie realizácie vodného hospodárstva, ktoré sa dosiahne jeho začlenením do iných oblastí politiky.

Voda na kúpanie

Každoročná európska správa o kvalite vody určenej na kúpanie poskytuje aktuálny obraz o stave zdravia viac ako 22 000 lokalít na kúpanie. Hodnotí miesta pri mori a vnútrozemských riekach a jazerách v členských štátoch EÚ, ako aj v niektorých susedných krajinách.

Vďaka právnym predpisom EÚ v oblasti životného prostredia sa celková kvalita vody na kúpanie v EÚ za posledné dve desaťročia značne zlepšila.

Potvrďuje, že celková kvalita vody na kúpanie v EÚ sa výrazne zlepšila od roku 1990. Vtedy nezodpovedalo platným právnym predpisom 9,2 % pobrežných oblastí a 11,9 % vnútrozemských oblastí na kúpanie. Do roku 2011 sa tieto počty znížili na 1,5 %, resp. 2,4 %.

Verejnosť si v súčasnosti môže jednoducho overiť stav vody v ktorejkoľvek lokalite na kúpanie. Potrebné informácie nájdete na webovej lokalite EEA v časti o vode na kúpanie v rámci informačného systému o vode pre Európu (WISE). Ak si chcete pozrieť zblízka pobrežie, breh rieky alebo jazera, interaktívny portál Eye on Earth – Water Watch vám to umožní buď prostredníctvom panoramatického záberu, alebo priblížením satelitných záberov.

<http://www.eea.europa.eu/themes/water/status-and-monitoring/state-of-bathing-water>

HLUK: Hluk je spojený s celou škálou zdravotných problémov. Takisto poškodzuje voľne žijúce zvieratá. EÚ reguluje hluk pochádzajúci z viacerých zdrojov vrátane motorových vozidiel, vlakov a zariadení používaných vo voľnom priestranstve. Podľa smernice EÚ o hluku v životnom prostredí, ktorá bola prijatá v roku 2002, členské štáty musia zostaviť mapy úrovni hluku vo svojich väčších mestách, na hlavných cestách, železničiach a civilných letiskách. Následne musia navrhnúť plány na riešenie tohto problému.

LESY: Lesy sa vytínajú alarmujúcou rýchlosťou na celom svete. EÚ vyzýva na zníženie celosvetovej miery odlesňovania na polovicu do roku 2020 a na jeho úplné zastavenie do roku 2030. S rôznymi krajinami vyvážajúcimi drevo pracuje na zlepšení správy lesov. Právne predpisy EÚ teraz minimalizujú riziko predaja nezákonne vyrúbaného dreva v Únii.

PÔDA: Neexistujú žiadne osobitné právne predpisy EÚ o pôde, ale mnohými otázkami, ktoré sa dotýkajú pôd, sa zaoberajú osobitné opatrenia pre vodu, odpad, chemikálie, priemyselné znečistenie, ochranu prírody a pesticídy. EÚ vypracovala stratégiu, ktorá sa osobitne zaoberá všetkými faktormi ohrozujúcimi pôdu, najmä tými, ktoré pochádzajú z poľnohospodárskych postupov a priemyselných procesov. V roku 2012 Európska komisia vypracovala usmernenia, v ktorých upozorňuje na nebezpečenstvo pokrytia pôdy nepriepustným materiálom, ako je betón, a navrhuje viac udržateľné alternatívy.

Spolupráca s budúcimi členskými štátmi EÚ

Každá krajina, ktorá žiada o vstup do Únie, musí harmonizovať svoje environmentálne normy s normami EÚ. Takto rozšírenie Únie pomáha zvyšovať environmentálnu úroveň na celom kontinente.

Rokovania o členstvo v EÚ sú prísne a podrobné. Zosúladenie existujúcich vnútroštátnych právnych predpisov s pravidlami EÚ je zložité, pretože environmentálna zodpovednosť môže byť rozptýlená medzi mnoho rôznych organizácií, odborov a zainteresovaných strán. Európska komisia ponúka kandidátskym krajinám technickú a finančnú pomoc.

Spolupráca EÚ so susednými krajinami

Znečistenie pochádzajúce zo susedných krajín má priamy dosah na EÚ a naopak. Okrem toho prírodné zdroje, ako sú voda, vzduch, pôda a biodiverzita sú spojené v komplexných ekosystémoch v celom regióne. Táto vzájomná závislosť si vyžaduje celoregionálny systém ochrany a obnovy životného prostredia.

Z tohto dôvodu EÚ považuje spoluprácu v oblasti životného prostredia s krajinami pozdĺž svojich hraníc za prioritu. Na juhu tak spolupracuje s krajinami severnej Afriky a Blízkeho východu, na východe s krajinami východnej Európy a južného Kaukazu.

Medzinárodná spolupráca

Únia sa intenzívne angažuje v medzinárodných rokovaníach v oblasti životného prostredia, či už ide o ochranu biodiverzity, podporu udržateľného rozvoja alebo boj proti klimatickým zmenám.

Hlavnou myšlienkou prístupu EÚ je zdôrazniť význam udržateľného riadenia zdrojov a prírodného kapitálu, najmä v rozvojových krajinách, keďže tie sú kľúčové v boji proti chudobe. Tieto krajiny postihuje zhoršovanie stavu životného prostredia najviac, pretože záplavy, suchá a iné prírodné katastrofy oslabujú úsilie na ich hospodársky a sociálny rozvoj.

Európska únia zohrala kľúčovú úlohu na samite o biodiverzite, ktorý sa konal v roku 2010 v Nagoji. Podarilo sa dosiahnuť dohodu o ambiciózneho globálnej stratégii na boj proti strate biodiverzity a o balíku opatrení, ktorý má zabezpečiť, aby sa ekosystémy našej planéty zachovali pre budúci blahobyt ľudí. V roku 2012 sa v Brazílii konala konferencia Rio+20 o udržateľnom rozvoji, kde sa zdôraznila potreba väčšej súčinnosti opatrení na riešenie globálnych výziev v oblasti životného prostredia. EÚ sa bude usilovať o realizáciu záväzkov z Ria, a to tak v rámci svojho územia, ako aj v celosvetovom meradle.

Cesta vpred

Životné prostredie už nie je možné oddeliť od hospodárstva. Rastúce využívanie obmedzených celosvetových zdrojov vedie k zvýšeniu cien. Európske hospodárstvo sa musí transformovať, aby bolo schopné vytvárať vyššiu hodnotu z menšieho množstva materiálov, a doceliť nevyhnutné zmeny modelov spotreby. Politiky na podporu výskumu, ekologické inovácie na trhu a zvýšenie povedomia spotrebiteľov prispievajú k takejto transformácii.

EÚ už má jedinečné informačné zdroje a technológie, fungujúcu kultúru prevencie, bohaté skúsenosti s nápravou škôd priamo pri zdroji a so spolplatňovaním znečisťovateľov. Lepšie vykonávanie právnych predpisov v oblasti životného prostredia a politiky na vnútroštátnej a miestnej úrovni pomôže zabezpečiť regulačnú stabilitu pre podniky.

Nový environmentálny akčný program navrhnutý Európskou komisiou určuje dlhodobejšiu stratégiu životného prostredia, ktorá je dostatočne prispôsobivá a schopná pružne reagovať na mnohé výzvy stojace pred nami. Stanovuje sa v ňom celkový prístup k životnému prostrediu zameraný na dosiahnutie

ekologického a konkurencieschopného hospodárstva, ktoré bude chrániť naše prírodné zdroje a zdravie pre súčasné a budúce generácie. Akčný program kladie dôraz na obmedzený počet priorít, ktorých cieľom je ochrana prírodného kapitálu a ekosystémov Európy a zvýšenie účinnosti využívania zdrojov. Lepšie vnútroštátne a miestne uplatňovanie environmentálnych právnych predpisov a politik je takisto prioritou. Cieľom tohto programu je zabezpečiť, aby občania EÚ mohli žiť v bezpečnom a zdravom prírodnom prostredí, ktorého riadenie bude rešpektovať environmentálne limity a ekologickú odolnosť.

Nemôžeme ignorovať skutočnosť, že Európa a jej prostredie sú takisto vystavené vážnym globálnym výzvam. Patrí k nim rast svetovej populácie, rozširovanie strednej vrstvy s vysokou mierou spotreby, rýchly hospodársky rast rozvíjajúcich sa ekonomík, neustále stúpajúci dopyt po energii a intenzívnejšia celosvetová súťaž o zdroje. Na väčšinu z nich nemáme priamy vplyv, ale EÚ môže pomôcť ostatným krajinám, aby napredovali smerom k udržateľnejšiemu rozvoju podporovaním účinnejšieho riadenia v oblasti životného prostredia na celom svete.

Dopyt po potravinách, krmivách a vlákninách by sa mohol do roku 2050 zvýšiť o 70 %. Ak budeme aj naďalej využívať zdroje súčasným tempom, na našu obživu budeme potrebovať viac než dve planéty.

Ďalšie informácie

- ▶ **Prehľad environmentálnej politiky EÚ** (http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm)
- ▶ **Informácie o Európskej environmentálnej agentúre** (www.eea.europa.eu)
- ▶ **Konkrétne informácie o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemikálií (REACH)** (<http://echa.europa.eu>)
- ▶ **Máte otázky o Európskej únii?**
- ▶ **Služba Europe Direct vám pomôže – 00 800 6 7 8 9 10 11** (<http://europedirect.europa.eu>)

